

Toespraak boek "Wierom yn de tiid".

Beste mensen.

Na enkele jaren intensief onderzoek en de vele gesprekken aan de keukentafel met veel eilandbewoners, kwam ik in de gelegenheid dit boek "Wierom yn de tiid" over winkels en bedrijven uit het verleden samen te stellen. Voor mij althans komen veel bakkers, kruideniers, groenteboeren heel herkenbaar in beeld. Zij hebben allemaal voor ons een tijdbeeld neergezet en dat mogen we vandaag de dag koesteren.

De ideeën over winkeltjes uit het verleden zijn overigens ontstaan bij Jan Eltjes van den Berg en Remkje Visser. Jan Eltjes, zoon van oud burgemeester van den Berg, verloor zijn beide ouders in de Tweede Wereldoorlog bij het bombardement in juli 1943. Jan Eltjes overleed in 2013, Remkje, dochter van Gerrit Visser, de kapper, overleed eind december 2022. We zijn hen veel dank verschuldigd.

Bij het samenstellen van dit boek is mij gebleken, dat menig klein winkeltje ontstaan is uit armoede. Veel mannen verbleven in die tijd op zee en velen van hen keerden niet meer naar het eiland terug, ze kregen een zeemansgraf, vrouwen en kinderen achterlatend, vaak zonder enig inkomen. De sociale voorzieningen in die tijd waren mondjes maat, of ze er al waren. Meestal begon men dan een winkeltje in snoepgoed, chocola en kruidenierswaren groeten en fruit om door de tijd te komen. *Vier dropjes voor een cent*. Wij kunnen ons dit in deze tijd niet meer voorstellen. Elke cent telde in die tijd.

In corona tijd, al weer enkele jaren geleden, we leefden in die periode allemaal enigszins geïsoleerd, toen kreeg ik heel toevallig inzage over de eerste aanzet van deze winkeltjes die hier in het verleden zijn geweest. Aan de hand daarvan kwam ik een advertentie tegen van mijn Beite (grootvader) Jackele Sijsma, die groenten,- fruit,- aardappelen en verse vis in een winkeltje aan huis verkocht. Dat wekte mijn nieuwsgierigheid.

Mijn grootouders woonden aan langestreek 136 (*huidige nummering*), in een half eilander huis aan de zuidzijde. Aan de noordzijde woonden in die tijd Nicolaas en Antje Tilstra. De oertuin, gelegen aan de (Noordzijde) van de woning, was ook in tweeën opgedeeld. Mijn grootouders hadden daar in het achterste gedeelte van de tuin een kleine moestuin en een paar vruchtbomen voor eigen gebruik meer niet, ik zie het nog voor me. Verse vis verkopen kan ik me voorstellen, de vis werd door menigéén in die tijd buitendijks gevangen met hoekwand.

Maar hoe zat dat dan wel met de verkoop van groenten,-fruit en aardappelen aan huis?. Na lang speurwerk viel bij mij het kwartje. Mijn Beite was tot 1924 voerman op de postkoets. De veerdam bestond nog niet, die is in 1927 aangelegd. Mijn Beite heeft in die periode prins Hendrik nog eens in de koets gehad. Na 1924 ging mijn Beite een maatschap aan met Rienk Dubblinga. Rienk zijn vader Ambrosius Dubblinga had een beurtvaart op Dokkum sinds 1860.

Rienk zijn ouders woonden aan Langestreek 36. In korte tijd verliest Rienk zijn ouders. Rienk zet de beurtvaart met mijn beite Jackele Sijsma met het beurtschip de 'Lauwerszee' verder door.

Mijn grootvader kocht dan op de markt in Dokkum , groenten,- fruit en aardappelen en verkocht deze weer in het winkeltje aan huis. Op deze manier hadden mijn grootouders iets extra,s in hun portemonnee. Het beurtschip 'De lauwerszee' heeft 117 jaar lang, de beurtvaart met Dokkum en later ook met Leeuwarden onderhouden tot 1977. Een lange geschiedenis van de beurtvaart kwam daarna voorgoed tot stilstand.

Nog een detail uit het boek wil ik U niet onthouden .Op de hoek Langestreek-Badweg, waar nu hotel brasserie *Brakzand* is gehuisvest stond in het verleden een eilander huis tot 1932. Het huis werd daarna afgebroken en er verscheen een nieuw winkelpand "*de Toko*"gebouwd door Henry van Bon. Hij was getrouwd met Riemada Hendrika Wiebes een dochter van Jeppe Wiebes. In het toenmalige eilander huis woonden Jacob Wiebes en zijn vrouw Aafke Wiebes-Teensma met hun dochter Aukje en zoon Martin, die ongetrouwd was . Jeppe ook een zoon van Jacob en Aafke woonde met zijn gezin verderop aan de Langestreek, Jeppe was zeeman, en gezagvoerder op de grote vaart. Aafke (*de moeder van Jeppe*) verloor haar man Jacob Wiebes in 1876, hij is vermoedelijk op zee overleden. Aukje die ook met een zeeman, Louw Jaarsma, was getrouwd verloor haar man in 1908. Haar man werd in Livorno (Italië) begraven.

Aukje is daar, bij de begrafenis van haar man aanwezig geweest , voor die tijd een ommelandse reis. Geheel ontredderd keerde ze naar het eiland terug. Ze ging bij haar moeder, die ook al weduwe was inwonen. Om enigszins door de tijd te komen hadden ze een winkeltje aan huis met de verkoop van kruidenierswaren sigaren en sigaretten. In 1917 sloeg het noodlot voor de familie opnieuw toe.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog op 24 Juni 1917, werd de boot van Jeppe Wiebes door een Duise onderzeeër bij de Engelse kust getorpedeerd. Van de 19 bemanningsleden raakten zes man vermist, waaronder Jeppe Wiebes de gezagvoerder..

In een klein krantenartikel , dat ik toevallig tegenkwam vertelde Jeannette Renes - Coolen, zij was een dochter van Jan Coolen, die een bakkerij had waar nu de drogisterij van Peter Arnold Kolstein is aan Langestreek 56. Zij vertelde, dat wanneer haar oom Bertus van zee thuis kwam , dan moest ze voor haar oom thee en sigaren halen bij weduwe Wiebes.

De sigaren ,zo verteld ze,kwamen dan in een zakje , waarop een rebus stond afgebeeld. Het toeval wil dat wij in het bezit zijn van een kopij van een sigaren zakje , waarop deze rebus staat afgebeeld. Nadat we deze rebus hadden ontcijferd , kwamen deze woorden tevoorschijn:

‘d Oorlogen eischen slachtoffers’.

We kunnen rustig aannemen dat wed Wiebes en haar naaste familie hun gevoelens in deze rebus hebben verwoord. Na ruim honderd jaar krijgt deze rebus voor ons weer een gezicht.

Ik zou nog wel even door kunnen gaan maar dat is niet de bedoeling.
Tot slot dank ik het bestuur van ‘t Heer en Feer voor hun medewerking , dat dit boek Wierom yn de tiid , door hun toedoen kan worden uitgegeven.

=====

Ik ga dit boek Wierom yn de tiid, opdragen aan mijn beite (grootvader) Jackele Sijtsma. Hij is mijn inspiratiebron geweest om dit boek te schrijven. Mijn beite en bep hadden een groenten - en fruitwinkeltje aan huis, tevens was mijn beite beurtvaarder en schipper met Rienk Dubblinga op het beurtschip “De Lauwerszee”, die een beurtvaart hadden op Dokkum.